

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**

Факультет філології

Кафедра загального та германського мовознавства

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЦЕРКОВНОСЛОВ'ЯНСЬКА МОВА**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітня програма – Філософія

Спеціалізація – 014 Середня освіта

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри

Протокол №1 від 28.08.2023 р.

м. Івано-Франківськ – 2023

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Церковнослов'янська мова
Викладач (-і)	Ярослав Григорович Мельник
Контактний телефон викладача	(0342) 59-60-10 моб. 067 730 58 26
Е-mail викладача	yaroslav.melnyk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	очна
Обсяг дисципліни	Кредитів ЄКТС – 3 (90 год.)
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	Обговорення індивідуально вибраних студентом питань і тематики з лекційних курсів та самостійної роботи
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Навчальна дисципліна. Церковнослов'янська мова і її предметом вивчення є кирилиця у її історичному розвитку – від моменту створення до поч. ХХ ст. Також передбачено вивчення основних періодів розвитку основних орфографічних та орфоепічних змін у повному граматичному циклі – від фонетики до синтаксису. Крім цього курс включає крім аналізу граматичних категорій читання текстів, переклад з граматичними та культурно-історичними коментарями.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>3.1. Метою вивчення дисципліни є: надати студентам інформаційне забезпечення у галузі історії мови, яка безпосередньо віддзеркалює історію народу. Продемонструвати періодизацію мови, історії та культури. Розглянути основні зміни у мові та процес формування літературної мови; вивчення мови у контексті основних фонетичних змін та формуванні лексичного складу мови. Ознайомитися з літописами та іншими історично-документальними джерелами. Книги у історії слов'ян – рукописна та друкована книга. Сакральні тексти. Написи, графіті, епітафії та петрогліфи. Візантійська та східнослов'янська традиції книжної справи. Церковнослов'янська мова і старослов'янська мова. Кириличні тексти і краєзнавство.</p> <p>3.2. Найважливіші цілі курсу є:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Читання та тлумачення кирилических текстів. - Редакції текстів. Українська та російська редакції. - Система освіти східних слов'ян і кирилично-текстова культура. - Читання та переклад текстів (історичних документів). - Культурно-історична, історико-краєзнавча та мовно-культурна інтерпретація текстів Х–ХХ ст. - Вивчення історії рідного краю (регіону, населеного пункту) у контексті дослідження текстової (архівної спадщини). - Робота в архівах зі старокирилическими – рукописними та друкованими текстами. 	
4. Програмні компетентності та результати навчання	
<p>4.1. Загальні компетентності: у рамках вивчення курсу студенти повинні набути теоретичного та практичного досвіду і володіти такими компетентностями:</p> <ul style="list-style-type: none"> а) володіти інформацією щодо місця церковнослов'янської мови у системі слов'янських мов; б) історією створення кирилиці; в) періодизація створення кирилиці (редакції кирилических текстів); г) східнослов'янську редакцію (давньоруську) та її основні характеристики; 	

- д) основні фонетичні зміни (голосних та приголосних) у системі церковнослов'янської мови;
 е) володіти навиками читання текстів;
 є) давати характеристику текстам різного періоду, робити адаптацію (приблизний переклад) текстів.

Фахові компетентності: уміти застосовувати знання на практиці; орієнтуватись у графічній системі у залежності від періоду створення тексту та їх позитивних особливостей.

4.2. Результати навчання полягають у вивченні історії кириличного письма; у вивченні специфіки східнослов'янської редакції; у специфіці церковнослов'янської мови і її історичному розвитку; особливостях формування української редакції; в умінні розпізнавати часові характеристики; у спроможності читати тексти різних періодів та давати їм лінгвістичні характеристики.

5. Організація навчання

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	12
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18
самостійна робота	60

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
3-й	Філософія	II	вибірковий

Тема, план	Лекція	Практичне заняття	Самостійна робота
Тема 1. Церковнослов'янська мова у циклі історичних дисциплін; 1.1. Місце слов'янських народів у сім'ї індоєвропейських мов. 1.2. Карта заселення Європи та карта поширення мов у VIII–XI ст. 1.3. Історія створення кирилиці. 1.4. Періодизація розвитку кирилиці IX–XX ст. 1.5. Місце української мови у генеологічному дереві.	2	2	6
Тема 2. Фонетична система церковнослов'янської мови; 2.1. Система голосних та приголосних; 2.2. Числова система церковнослов'янської мови; 2.3. Система надрядкових знаків; 3.3. Фонетика у контексті головних змін у порівнянні з українською мовою.	2	2	8
Тема 3. Система церковнослов'янської мови та її еволюція; 3.1. ЦСМ як історичний період: послідовність періодів та фонетичні зміни. 3.2. Характеристика голосних. 3.3. Носові голосні та їх доля. 3.4. Редукція окремих голосних та зміни. 3.5. Чергування голосних та їх наслідки у системі укр. мови і у діалектах конкретного регіону.	2	2	8

Тема 4. Редуковані у системі голосних; 4.1. Слабкі позиції редукованих; 4.2 Сильні позиції редукованих; 4.3 Основні наслідки падіння редукованих та їх реф- лекси у писемній та розмовній мовах.	2	2	8
Тема 5. Приголосні у системі старослов'янської та цер- ковнослов'янської мов; 5.1. Основні групи приголосних; 5.2. Походження основних груп приголосних; 5.3. Доля (основні зміни) приголосних та виявлення цих змін у текстах XV–XIX ст.	-	2	8
Тема 6. Основні зміни у системі приголосних; 6.1. Повноголосся та неповноголосся; 6.2. е-епентетікум у старослов'янський період розвитку мови; 6.3. Доля сонорних-плавних; 6.4. Основні типи спрощень у системі приголосних; 6.5 Читання текстів істор. пам'яток та вияв. фонетичних явищ у текстах. 6.6. Коментування текстів та переказ.	2	2	8
Тема 7. Палаталізації у системі приголосних. 7.1. Перша палаталізація та її наслідки. 7.2. Друга палаталізація та її наслідки. 7.3. Третя палаталізація та її наслідки. 7.4. Вивчення та коментар результатів палаталізації – переказ текстів, особливості цих явищ у текстах різних періодів.	-	2	6
Тема 8. Морфологічна система церковнослов'янської мови та її розвиток. 8.1. Іменник та його основні граматичні ознаки. 8.2. Дієслово у системі церковнослов'янської мови. 8.3. Числівник у системі церковнослов'янської мови. 8.3. Вивчення традицій текстів різних редакцій. Основні характеристики пам'яток писемності: літописів, еван- гелій, рукописних джерел козацької доби, сакральних текстів. 8.4. Вивчення церковнослов'янської мови у школі.	6	2	8

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання курсу	Оцінювання здійснюється за національною та ЄCTS- шкалою. Оцінювання на основі 100-бальної шкали (Див.: пункт „9.3. Види контролю” Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника). Загальні 100 балів включають: 25 балів за практичні заняття; 25 балів за самостійну роботу, 25+25 балів за колоквіуми та контрольну роботу.
Вимоги до письмової роботи	Концептуально-конкретне та емпірично-верифіковане висвітлення питань
Семінарські заняття	За 5-ти бальною шкалою

Підсумковий контроль	Виконання усіх запланованих програмою дисципліни форм навчальної роботи, які підлягають контрольному оцінюванню. Мінімальна кількість балів для зарахування курсу – 50 балів
7. Політика навчальної дисципліни	
Жодні форми порушення академічної не добросовісності не толеруються. У випадку таких подій – реагування у відповідності Положення 1 і Положення 2.	
8. Рекомендована література <ol style="list-style-type: none"> 1. Белей Л., Белей О. Словник старослов'янсько-український. Львів, 2001. 2. Білецька-Свистовиц Л.В., Рибак Н.Р. Церковнослов'янська мова. Київ, 2000. 3. Дранчук В. Дорогами тисячоліть. Київ, 1978. 4. Замаровский В. Спочатку був шумер. Київ, 1983. 5. Запасько Я.П., Мацюк О.Я. Львівські стародруки. Львів, 1989. 6. Літопис руський. Київ, 1990. 7. Леута О.І. Старослов'янська мова. Київ, 2001. 8. Леута О.І., Гончаров В.І. Старослов'янська мова. Збірник вправ і практичних занять. Київ, 2004. 9. Майборода А.В. Старослов'янська мова. Київ, 1975. 10. Мельник Я.Г. Церковнослов'янська мова. Буквар та читанка. Львів, 2023. 11. Мельник Я.Г., Лазарович О.М. Церковнослов'янська мова. -Івано-Франківськ, 2017. 12. Огієнко І. Пам'ятки старослов'янської мови X–XI віків. Варшава, 1929. 13. Огієнко І. Повстання азбуки і літературної мови у слов'ян. Жовква, 1938. 14. Станіславський М.Ф. Старослов'янська мова. Львів, 1964. 15. Юсип-Якимович Ю.В., Шимко Н.Р. Церковнослов'янська мова. Київ, 1990. 	

Викладач к.ф.н., професор Мельник Ярослав Григорович